

Opleiding Kunstwetenschappen
Academiejaar 2017-2018 | Tweede semester
Opleidingsonderdeel A005097
Versie: 13 maart 2018

ONDERZOEKSSEMINARIE INTERIEUR- EN ONTWERPGESCHIEDENIS

Prof. dr. Marjan Sterckx

STUDIEHANDLEIDING

Opzet
Werkvormen
Programma
Evaluatie
Project
Objecten
Opdrachten
Studiemateriaal
Contactgegevens
Bibliografie
Reader

OPZET

Trefwoorden: Design, Interieur, Ontwerp, Ambacht, Crafts, Toegepaste Kunst, Meubel, Textiel, Mode, België, 19de eeuw, 20ste eeuw, 21ste eeuw

Het opleidingsonderdeel *Onderzoeksseminarie Interieur- en Ontwerpgeschiedenis* is een jaarlijks onderzoeksseminarie in de master Kunstwetenschappen. Het biedt een verdiepende aanvulling op het overzicht geboden in het bachelorvak *Interieur- en Ontwerpgeschiedenis*. De colleges, excursies en opdrachten betreffen steeds een specifiek aspect van de interieur- en designgeschiedenis. De klemtoon ligt op België en de periode na 1850. Nu eens komt vooral het historisch interieur aan bod, dan weer veeleer het design. De link met beeldende kunst(enaars) is een bijzonder aandachtspunt. De studenten werken in groep en individueel aan een onderzoeksproject naar keuze uit enkele opties.

Jaarlijks wordt over een ander thema gewerkt, dat aansluit bij een lopende tentoonstelling, een lopend onderzoeksproject of een tentoonstellingsproject in voorbereiding. In academiejaar 2015-16 was de tentoonstelling *Design Derby: België-Nederland 1815-2015*, achtereenvolgens te zien in het Museum Boymans Van Beuningen in Rotterdam en het Design museum Gent, het kader om te werken over **Belgisch design uit de periode 1815-2015**. In 2016-17 bood de *8e Triënnale voor Vormgeving: Hands on Design* in Design museum Gent van 19 nov. 2016 tot 5 mrt. 2017 stof tot reflectie over **ambachtelijkheid en technologie** in Belgisch design van de 19de eeuw tot nu. Opdrachten hadden bv. betrekking op ontwerpers (bv. Yvette Lauwaert, Janine Kleykens), manufacturen/ bedrijven (bv. Val Saint-Lambert), deelaspecten van een oeuvre (bv. de behangpapier-ontwerpen van Victor Servranckx) of specifieke historische tentoonstellingen (bv. Turijn 1902). In 2018-19 dan weer zal in het *Onderzoeksseminarie: Kunst, Interieur en Design* worden gewerkt over de interieurstukken van Léon **Spilliaert**, i.s.m. het Spilliaerthuis in Oostende.

In 2017-18 bieden de nieuwe collectiepresentatie en website die Design museum Gent zal lanceren in mei 2018 de aanleiding om **objectgericht** tewerk te gaan en in te zetten op het onderzoek naar enkele **Belgische designobjecten** uit de periode **ca. 1800-2017** uit de collectie van **Design museum Gent**. Aandacht gaat niet enkel naar de ontstaansgeschiedenis en oorspronkelijke, latere en huidige receptie- en presentatiecontext van de stukken maar ook naar hun visuele, esthetische, materiële en ruimtelijke kwaliteiten. Het opzet is enerzijds een **grondige studie van de particuliere objecten** en daarnaast een **ruimere reflectie over de objecten, themata en hun presentatiecontext**.

Vragen waarover we zullen reflecteren via woord en beeld zijn bv.: Wat kan een object ons leren door een grondige observatie van haar intrinsieke kenmerken? Wat kan historisch bronnenonderzoek bijdragen? Hoe werd een object gemaakt? Wat is de rol van handwerk en machine? Hoevelen en vanuit welke expertise droegen bij aan de totstandkoming van het object en wie is/zijn daarvan als 'auteur(s)' te beschouwen? In welke zin verschilt dit bij designobjecten van autonome kunstwerken? Is/was het object deel van een geheel/ ensemble/ interieurschema en hoe beïnvloedt dit het begrip ervan? Is het zinvol of noodzakelijk om ook de evt. pendant of overige stukken van het geheel te tonen? Hoe staan functie en vorm van het object in relatie tot mekaar, tot decoratie en tot hun oorspronkelijke omgeving? De objecten zijn immers stuk voor stuk uit hun oorspronkelijke, bedoelde context gehaald –doorgaans het domestieke interieur– en van hun oorspronkelijke functionaliteit ontdaan. Wat doet dit met een object en onze interpretatie ervan? Wat was de interactie van het object met zijn oorspronkelijke 'interieur' en bewoner? Waarin verschilt het standpunt van een gebruiker/ bewoner t.o.v. dat van een toeschouwer/ museumbezoeker? Welke impact heeft een wijziging van het 'decor' en van het fysieke standpunt t.o.v. het object op de interpretatie ervan? Is dit anders voor kleinschalige, draagbare en dus makkelijk verplaatsbare objecten, dan voor meer immobiele, zware meubelstukken? Transformeert de presentatie van een decoratief kunstobject op een meubel dan wel op een sokkel de betekenis? Wat gebeurt er wanneer een functioneel object of huiskamermeubel verplaatst wordt naar een museale context? Zijn functie en betekenis zonder de oorspronkelijke context nog 'leesbaar' voor actuele museumbezoekers? In hoeverre zijn sterk esthetische, decoratieve kunstobjecten ontworpen als kunstwerk dan wel als functioneel object; zijn ze wel ooit functioneel gebruikt? Welke elementen kunnen eventueel toegevoegd/ aangeboden worden voor een beter begrip, en is dat nodig? Wat is een ideale presentatiecontext voor functionele, decoratieve objecten? Enz.

De nieuwe collectiepresentatie en website van DmG zullen worden gelanceerd op 17 mei 2018, zodat het werk voor deze opdracht weliswaar niet meer volledig kan worden meegenomen maar wel nog zinvolle input kan leveren tijdens de voorbereidingen in DmG en dit ook nadien evt. nog opgenomen kan worden op de **website**. Sowieso zal het aangeleverde tekstmateriaal een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de kennis en informatie in DmG over de collectiestukken, en zal het worden toegevoegd aan de **objectdossiers**. Gezien de timing is het ook niet meer mogelijk concrete suggesties te doen voor de vormelijke presentatie. Toch zal in dit vak zulke oefening worden opgenomen om na te denken over de **presentatie** van objecten, omdat dit een waardevolle oefening is met het oog op de latere professionele context. Omdat er geen concreet vooruitzicht is voor werkelijke realisatie van de voorstellen, kan voor dit onderdeel *out of the box* en experimenteel worden gedacht. Voor dit luik van de opdracht werken we niet zozeer samen met Design museum Gent (waar het in die periode alle hens aan dek is om hun presentatie rond te krijgen), maar met masterstudenten **architectuur en interieurarchitectuur** o.l.v. ontwerperster Leen Scholiers. (cf. infra) Ook musea werken immers meestal samen met (interieur)architecten voor de scenografie van hun tentoonstellingen, in nauw overleg.

WERKVORMEN

Het betreft geen regulier vak met overwegend hoorcolleges, maar een **onderzoekseminarie**, waarin gebruik gemaakt wordt van diverse werkvormen: **hoorcollege, werkcollege: geleide oefeningen, excursie, begeleide zelfstudie, microteaching, groepswork, veldwerk, project**. In het programma is ook een **studiedag** opgenomen, waarop recent wetenschappelijk onderzoek gepresenteerd wordt voor een ruimer publiek uit het werkveld (universiteiten, musea, erfgoedsector, monumentenzorg, (interieur)architecten(bureaus), restaurateurs, enz.), zodat ook met dit genre kennisgemaakt kan worden. De eerste vijf weken + de studiedag zijn vooral geconcentreerd op het bieden van input, daarna ligt de klemtoon op de output en begeleiding daarbij.

Ter voorbereiding van het eerste werkcollege en noodzakelijke verdieping in de materie wordt een omvangrijke leesopdracht aangeboden (**begeleide zelfstudie**). De evaluatie voor dit vak gebeurt niet via een examen maar via **permanente evaluatie**, aan de hand van **actieve participatie** en enkele opdrachten, die **groepswork, veldwerk** en **zelfstandig werk** vereisen, en resulteren in een **project**, bestaand uit enkele teksten (zelfstandig werk) en een presentatieconcept en -voorstel (groepswork) voor de objecten, tevens met aandacht voor het medium/ de media waarin de informatie/ publiekstekst wordt gecommuniceerd aan een publiek.

Ter ondersteuning van de uitwerking van het presentatieconcept en -voorstel is er een **samenwerking** opgezet met **masterstudenten Architectuur en Interieurarchitectuur** binnen het keuzevak 'Exhibits' aan de Faculteit Architectuur, KULeuven, Campus Sint-Lucas Gent, o.l.v. praktijkdocent en ontwerper Leen Scholiers. Omdat studenten Kunstwetenschappen niet opgeleid worden in scenografie en vormgeving, kunnen zij wat ondersteuning hierbij gebruiken en zo tegelijk extra inzichten en vaardigheden aanleren die nuttig kunnen zijn in een latere beroepscontext. Er zijn plannen om deze samenwerking op termijn verder te intensifiëren.

PROGRAMMA

De colleges gaan door in het tweede semester, meestal op **vrijdag van 10u tot 13u**, deels in **leslokaal 1.1. in Technicum Blok 5, Campus Ufo** en deels op **verplaatsing** (zie schema hieronder: aangeduid in grijs), doch ook – uit noodzaak – soms op **andere dagen en uren**. Afwijkende locaties of uren zijn aangeduid in kleur. Noteer deze alvast in je agenda! Opgelet: onderstaand programma kan nog wijzigingen ondergaan; verifieer steeds of u de laatste versie raadpleegt, en check steeds de Minerva-berichten.

Datum & lok.	Werkvorm	Inhoud	Begeleide zelfstudie/ To do (Opdracht 1)
1: do. 15 feb., 11-14u	Hoorcollege	<ul style="list-style-type: none"> - Inleiding: inhoudelijk & praktisch - Voorstelling projecten & objecten - Keuze voor objecten 	

Technicum, Blok 5, lok. 1.1.			
2: vr. 23 feb., 10u-13u Design Museum Gent, zij-ingang Drabstraat Leopoldskazerne, ingang via Kunstlaan, poortje (zie kaartje)	Excursie	- 10u-11u30: kennismaking met <u>Eva Van Regenmortel</u> en <u>Evelien Bracke</u> ; toelichting bij plannen DmG voor collectiepresentatie en website; bekijken stukken in 'Collectie in progress' en inzage in enkele objectdossiers - 12u-13u: Leopoldskazerne (reserves DmG): bekijken van de gekozen objecten in het depot	Bezoek vooraf de tentoonstellingen <i>Hello Robot. Design tussen mens en machine + Unfold, Designer van het jaar 2017</i> https://www.designmuseumgent.be/agenda/hello-robot & https://www.designmuseumgent.be/agenda/unfold
3: vr. 2 mrt., 10-13u Technicum, Blok 5, lok. 1.1.	Werkcollege	<u>Werkcollege op basis van lectuur:</u> -Designobjecten tentoonstellen en benaderen -Belgisch design in context, ca. 1830-nu	<u>Leesopdracht</u> voorafgaand aan het college: zie de lijst onder 'Opdrachten' in deze brochure. De teksten worden aangeboden digitaal op Minerva, onder Documenten, alsook gedrukt door Academia Press als reader. Info hierover op Minerva.
4: di. 6 mrt., 10-13u Kunstenbib Gent, tegenover STAM [fiets/tram/te voet...] Kunsthandel St-John, Bij Sint-Jacobs, 15A Nieuwpoort, 2, Gent	Excursie	10-11u: Bezoek aan Kunstenbib Gent: toelichting bij historiek en inhoud van de collectie Design en even tijd voor het inkijken van publicaties 11u30-13u: Het designobject als koopwaar – een blik achter de schermen bij kunsthandel St. John (Raf en Emmy Steel): Objectgerichte toelichting bij designobjecten uit de late 19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw: meubel, glas, keramiek, edelsmedekunst, hout,...	
5: vr. 16 mrt., 10-13u Technicum, Blok 5, lok. 1.1.	Gastcollege	Making matters: Actuele makers aan het woord: objectgerichte toelichting bij eigen werk en maakproces dr. David Huycke en dr. Karen Wuytens (PXL-MAD, onderzoeksgroep Manufacture) (elk ca. 1u presentatie + ca. 30 min. vraaggesprek o.b.v. 5 themata)	Zie: http://manufacture.be/
6: do. 22 mrt. 10-13u (vr. 23 mrt. = Dies natalis = verlof) Technicum, Blok 5, lok. 1.1.	Microteaching 1	Studentenpresentaties (per groep, in groep) van 1 ^{ste} onderzoeksresultaten en conceptvoorstel(len) (max. 15 min.) + feedback van docent, assistent & medestudenten	Deponeer de ppt van uw presentatie de avond voordien, <u>vóór 21u</u> in de Dropbox op Minerva. Tijdens het college: Evalueer de presentaties van uw medestudenten via de peer assessment tool in Minerva (adviserend)
7: vr. 30 mrt. Kantoor docent/ flexkantoor vakgroep	JOKERWEEK geen les, wel feedback	Participatie aan Jokerweek met studenten Ingenieur-Architectuur UGent + Feedbacksessies per groep (ca. 30 min./ groep): tips voor onderzoek + aftoetsing evt. bijsturing/aanpassingen aan voorstellen	Intekening via Minerva voor een moment naar keuze tussen 10u en 13u. Meebrengen: uw werk materiaal en laatste voorstellen
6 & 13 april: Paasreces			
8: vr. 20 apr., 10-13u Vandenhove-paviljoen (gelijkvloers + 1 ^{ste} verd.)	Werkcollege	Toelichting door Leen Scholiers over de praktijk van het tentoonstellen van objecten (ca. 30') Werkcollege met masterstudenten Exhibits (ca. 2u), met feedback van Leen Scholiers & docent	Meebrengen: papier, potlood, laptop, uw onderzoeksmateriaal (beeld en tekst, digitaal), laatste versie teksten
9+10: vr. 27 apr., 10u-16u30 Het Pand, Onderbergen 1, Gent	Studiedag	Deelname aan de <i>Studiedag Historisch Interieur en Ontwerp 2018</i>	Programma, info, inschrijving (!) en betaling via www.historischinterieurenontwerp.ugent.be/ Probeer een vraag te stellen. ☺
11: vr. 4 mei Kantoor docent/ flexkantoor vakgroep + plek naar keuze	Individuele afspraken	Individuele feedback (ca. 15') op uw tekst door docent en/of assistent + Consultsessie met de masterstudent van Exhibits	Intekening via Minerva voor een moment naar keuze tussen 10u en 16u Laad uw (werk)tekst op in de Dropbox op Minerva (bestandsnaam = Achternaam_Werktekst_mei18) ten laatste op 2/05, 22u Maak zelf een afspraak met de student van Exhibits; stuur hem/haar uw voorlopig dossier (tekst en <i>visuals</i>) ten laatste 48u voor de afspraak. Evt. kan een groepswerkplek gereserveerd worden in de Faculteitsbib.: http://www.ugent.be/lw/nl/diensten/bibliotheek/dienstverlening/groepswerkplekken.htm
11 mei: verlofdag: geen college			

12: vr. 18 mei, 10-13u Vandenhove- paviljoen (gelijk- vloers + 1 ^{ste} verd.)	Microteaching 2	Eindpresentaties (max. 15' per groep): ppt-presentatie met korte toelichting bij groepswerk (concept & uitwerking) & individuele designobjecten <i>(Iedereen komt om de beurt aan het woord – gelieve de timing te respecteren!)</i>	Laad uw Powerpoint-presentatie op in de Dropbox op Minerva <u>ten laatste op 17/05 om 21u</u> . Tijdens het college: Evalueer de presentaties van uw medestudenten via de peer assessment tool in Minerva Definitieve indiening projectdossiers digitaal en als papieren bundel in het secretariaat op <u>di. 29 mei</u> .
---	-----------------	---	--

EVALUATIE

Voor dit vak is er **geen examen**, maar een **permanente, niet-periodegebonden** evaluatie.

De getoetste **eindcompetenties** zijn de volgende:

- Gevorderde kennis bezitten van specifieke aspecten van de geschiedenis en actualiteit van het interieur en design.
- Zelfstandig en in groep onderzoek kunnen uitvoeren naar specifieke aspecten van de interieur- en designgeschiedenis.
- Recente publicaties en contemporaine bronnen over specifieke aspecten van de interieur- en designgeschiedenis kunnen synthetiseren en presenteren.
- Getuigen van een kritische benadering van bronnen (historische, mondelinge,...).
- Een concept kunnen bedenken en uitwerken m.b.t. specifieke aspecten van de interieur- en designgeschiedenis.

De evaluatie bestaat uit diverse **evaluatievormen** met bijhorende **eindscoreberekening**

- Participatie (10%): aanwezigheid en participatie/interactie tijdens het volledige programma (o.a. in de werkcolleges, op basis van de reader, via vragen, bemerkingen, feedback op presentaties van medestudenten, betrokkenheid in feedbacksessies, enz.)
- Presentatie (20%): presentatie in groep en individueel van de onderzoeksresultaten en conceptvoorstellen tijdens de *microteaching*-colleges (resultaten van peer assessment worden meegenomen en kunnen corrigerend werken).
- Groepswerk (30%): zie onder, vnl. concept-uitwerking en gemeenschappelijke delen van het project. Over het functioneren van het groepswerk zal ook een peer assessment worden afgenomen (zie Minerva).
- Project (individueel) (40%): zie onder, vnl. objectfiche.

Herkansing in de 2de examenperiode is enkel mogelijk in gewijzigde vorm (in overleg met de docent).

STUDIEMATERIAAL

Het aangeboden studiemateriaal bestaat uit:

- Deze **handleiding** met info en bibliografie
- **Handouts** van de in de colleges gehanteerde ppt-presentaties. Deze worden aangeboden als pdf via Minerva.
- **Reader**: teksten uit diverse publicaties voor de leesopdracht. Deze worden aangeboden als pdf op Minerva en gedrukt en gebundeld via Academia Press, en verspreid via de KHK. De reader bestaat dit jaar uit volgende teksten, die enerzijds ingaan op designobjecten in een museale context en anderzijds op Belgisch design 19de eeuw tot nu:
 1. Liz Farrelly & Joanna Weddell, 'Introduction', in: Liz Farrelly & Joanna Weddell (eds), *Design Objects and the Museum*, Bloomsbury Academic, 2016, pp. xvii-xxi.
 2. Helen Charman, 'Chapter 14: Just what is it that makes curating design so different, so appealing?', in: Liz Farrelly & Joanna Weddell (eds), *Design Objects and the Museum*, Bloomsbury Academic, 2016, pp. 137-147.
 3. Interview met Paola Antonelli (curator design MOMA), in: P. Marincola (ed.), *What Makes a Great Exhibition. Questions of Practice*, 2006, pp. 86-93 (over designobjecten tentoonstellen).

4. Claire Leblanc, 'Sierkunsten in de 19de eeuw: tussen kunst en industrie', in *Art nouveau en design: sierkunst van 1830 tot Expo 1958*, Tiel: Lannoo, 2005, p. 10-23.
5. Werner Adriaenssens, 'Wenen-Brussel: realiteit of mythe? De invloed van de Wiener Werkstätte op de Belgische interieurkunsten', In: Ko Goubert & Wim Nys (eds), *Wiener Werkstätte Zilver en Belgisch Zilverdesign* (Coll. "Sterckshof Studies" nr. 42), Antwerpen-Deurne, 2010, pp. 21-45.
6. Marc Dubois, 'Ruim baan voor individuele aspiraties. Vormgeving en architectuur in België in het interbellum', in: M. Simon Thomas & F. Huygens, *Design Derby. Nederland België 1815-2015*, Rotterdam-Gent, 2015, pp. 121-131.
7. Fredie Floré, 'Een goede vormgeving voor een betere natie', in: M. Simon Thomas & F. Huygens, *Design Derby. Nederland België 1815-2015*, Rotterdam-Gent, 2015, pp. 149-159.
8. Frank Huygens, 'Wel gevormd en goed verkocht. Professionalisering en maatschappelijke erkenning van design in België na 1945', in M. Simon Thomas & F. Huygens, *Design Derby. Nederland België 1815-2015*, Rotterdam-Gent, 2015, pp. 206-216.
9. Annelies Thoelen, 'De nieuwe technologieën als werktuig: een pleidooi voor 21ste-eeuwse innovatie van materialen, processen en vormen in ambachtelijk design', in: J. Valcke (ed.), *Hands on design* (Lannoo, 2016), 45-48.
10. Richard Sennett, *De ambachtsman*, Meulenhoff, 2016 (1ste ed. 2008), p. 27-36.

PROJECT

Het belangrijkste onderdeel van dit onderzoeksseminarie is de uitwerking van een **ONDERZOEKSPROJECT**, deels individueel en deels in groep. In 2017-18 zijn er 20 studenten ingetekend voor dit vak. Er worden **5 groepen** aangemaakt, aansluitend bij de **5 themata/ invalshoeken** die de nieuwe collectiepresentatie in DmG zullen structureren:

- A. *Commission(er)s*: een object bekeken vanuit de opdrachtgever (individu, instelling, organisatie, producent,...)
- B. *Making matters*: een object bekeken vanuit de gebruikte materialen en het maakproces
- C. *Curiosity*: objecten die de nieuwsgierigheid prikkelen (bv. omdat we niet meteen hun functie kunnen aflezen), die op een bijzondere manier verworven zijn, met verrassende vormen of functies
- D. *Conservation challenges*: een object bekeken vanuit de problematiek van zijn conservatie als collectiestuk; fragiliteit
- E. *Responsible objects*: een object bekeken vanuit zijn sociale en maatschappelijke relevantie, bv. duurzaamheid

Aan iedere groep/ themalijn zijn 4 **objecten** toegewezen uit de collectie van het DmG, waarvoor kan worden gekozen. (zie onder) Hoewel DmG ook heel wat internationaal design bezit en zal tonen, zet onze selectie in op **Belgisch design uit de periode ca. 1800 tot nu**, met een klemtoon op de **Belle Epoque, en met de name de art nouveau**, toen België internationaal aan de top stond in het domein van de decoratieve kunsten. Ter wille van de diversiteit zijn objecten geselecteerd uit diverse subdomeinen van het design, zoals meubilair, *objets d'arten* gebruiksvoorwerpen, in uiteenlopende materialen en technieken uitgevoerd, zoals hout, glas, keramiek, edelsmeedkunst, metaal, textiel, plastics,... De collectie van Design museum Gent wordt gedeeltelijk ontsloten via www.erfgoedinzicht.be (opm.: dit betreft slechts een selectie, waarvan de basisregistratie al op punt staat).

Intekening voor de geselecteerde designobjecten en bijhorende groep gebeurt meteen aan het einde van het eerste college, in onderling overleg. Op basis hiervan worden studenten in Minerva gekoppeld aan hun gekozen groep en object.

Het **onderzoeksproject** omvat **3 onderdelen**:

- a) **Heuristiek** (individueel/ groep): onderzoek online en in bibliotheken, archieven, documentatiecentra, musea, kunsthandel, bij particulieren, veldwerk,... De objectdossiers voor ieder collectiestuk in DmG zijn te raadplegen, doch op een gezamenlijk af te spreken moment. Gelieve aub uw eventuele vragen voor DmG te groeperen en te beperken.

b) Kritiek & synthese (individueel): iedere student voorziet voor zijn/haar designobject 3 aparte teksten (*gebruik het sjabloon voorzien op Minerva*), die terecht zullen komen in de objectdossiers in DmG:

1. een **objectfiche** gebaseerd op de Adlib software die musea gebruiken voor hun collectieregistratie. Reeds beschikbare gegevens controleert u zoveel mogelijk en corrigeert u waar nodig. Ontbrekende gegevens vult u zoveel mogelijk aan. We maken gebruik van het uitgebreide (<> minimale) **Adlib-registratieformulier**, dat o.a. informatie bevat over titel; bewaarplaats; objectnaam; objectnummer (inv.nr.); vervaardiger(s) (ontwerper, uitvoerder, producent,...); Plaats; datering (ontwerp vs. productie); Materiaal; Afmetingen; opschriften; merken; korte objectbeschrijving (ca. 150 woorden);... (zie sjabloon)
Bovenaan de objectfiche voorziet u de **afbeelding** van het object, en onderaan evt. aanvullende afbeeldingen (max. 3) van hetzelfde object (bv. achterzijde, signatuur, detail).
2. een **beredeneerde (catalogus)notitie** met notenapparaat (ca. 2500 à 3000 woorden, incl. noten), gevolgd door een lijst met gehanteerde bronnen en bibliografie (volgens de regels van de kunst). De tekst is potentieel publiceerbaar en dus wetenschappelijk verantwoord, logisch opgebouwd en onderbouwd, en correct en goed geschreven. Hierin situeert u het designobject in zijn designhistorische en -theoretische context en schrijft u a.h.w. het 'levensverhaal' van het object, met aandacht voor diverse invalshoeken en gegevens, zoals de historiek, evt. opdrachtgever, ontwerper, vervaardiger, evt. firma/ productiebedrijf, vorm, materialen, stijl, functie/ gebruik, productiewijze, evt. distributie, contemporaine receptie en opvattingen, enz.
Er kan ook worden vergeleken met andere relevante objecten of ontwerpers uit dezelfde of een andere periode, uit dezelfde of een andere collectie, en uit dezelfde of een andere regio of land. Er kunnen ook vergelijkingsafbeeldingen (max. 5) worden geïntegreerd in de tekst, steeds met de volledige identificatie en bronvermelding in het onderschrift (volgens de regels van de kunst).
3. Een **korte, publieksgerichte tekst** (ca. 120 woorden) over het object waarin u ook de koppeling maakt met het **thema** (cf. supra: 5 themata) waaronder het object gepresenteerd wordt. Deze tekst is potentieel bruikbaar, bv. op zaal of op de website, alsook voor het luik 'Concept' van deze opdracht (zie onder).

c) Concept (groepswerk): de ontwikkeling van een inhoudelijk en vormelijk concept voor de gezamenlijke presentatie van de 3 à 4 objecten onder het bijhorende thema. Tracht een 'verhaal' te creëren aan de hand van uw objecten en hun bindend thema, en hiermee een publiek aan te spreken. Eventueel kan aangevuld worden met een beperkt aantal (max. 5) extra objecten of documentaire stukken (bv. contemporaine foto's, archiefstukken, tijdschriftartikels). Doe een creatief voorstel voor de ruimtelijke opstelling van de stukken, met aandacht voor de 'dialogoog' die kan ontstaan tussen objecten, en voor de impact van de inrichting en belichting van de ruimte.

Voor extra ondersteuning bij dit aspect van de opdracht is de samenwerking met de studenten Architectuur & Interieurarchitectuur binnen het keuzevak 'Exhibits' opgezet. (cf. supra) Per project/ groep zal 1 student van het keuzevak 'Exhibits' tijdens een à twee consultsessie(s) in overleg concreet advies geven bij jullie voorstel voor vormelijke uitwerking van het project. Precieze details over de organisatie volgen nog.

Denk ook na over het meest geschikte medium om enige duiding te communiceren aan uw publiek over het thema en de objecten (bv. fysieke zaaltekst(en) en (al dan niet bewegend) beeld en/of geluid, bv. via beeldscherm, touchscreen, iPad, app op smartphone, koptelefoon,...). Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de beknopte publieksteksten die eenieder over zijn/haar object schrijft. Mogelijk is ook een titel en/of korte inleidende tekst aangewezen (max. 60 woorden voor een klassieke inleidende zaaltekst). De hypothetische ruimte waarin u de opstelling zou kunnen situeren is het nieuwe [Vandenhovepaviljoen – Centrum voor Architectuur en Kunst](#), maar ook andere, meer experimentele of virtuele voorstellen zijn mogelijk. Evt. kan het Vandenhovepaviljoen ook gebruikt worden voor een proefopstelling, bv. met reproducties. Neem hierover contact op met de docent.

OBJECTEN

Onderstaand volgen de objecten waaruit gekozen kan worden, ondergebracht onder de **5 themata/ invalshoeken** die de nieuwe collectiepresentatie in Design museum Gent zullen structureren:

A. Commission(er)s

1. Paul Hankar, Stoel rooksalon Cottage Les Glycines, 1899-1900 (meubel) (cp)
2. Gustave Serrurier-Bovy, Kroonluchter uit villa L'Aube in Lointe (Luik), koper, messing & katoen, ca. 1903-1904 (lichtarmatuur, smeedwerk, textiel) (cat.)
3. Huib Hoste, Kast in beschilderd hout voor woning Geerardijn te Brugge, 1927 (meubel) (cp, cat.)
4. Léon Stynen & Paul De Meyer, Stoel voor Expo 58, berkenhout en metaal, 1958 (meubel) (cp, EIZ)

B. Making matters

5. Alfred William Finch, keramieken vaas, ca. 1896-98 (keramiek) (cat.)
6. Marguerite Van Biesbroeck, Vaas met bloemen, 1908 (keramiek) (EIZ)
7. Raymond Ruys voor Raymond Delheid, Brussel, Thee- en koffieservies, zilver & ebbenhout (?), 1930 (zilver) (cat.)
8. Christophe Gevers, TBA chair, blauw gekleurd leder, voor Brussels restaurant La Marie Joseph, 1971 (meubel) (cp)
9. Ben Storms, tafel, metaal, leder, marmer, 2013 (meubel) (cp)

C. Curiosity

10. Omer Coppens, Oranje-groene vaas met hoofd van blazende oude man, ca. 1900 (keramiek) (EIZ)
11. Gustave Serrurier-Bovy (atelier) & Cristalleries du Val Saint-Lambert, Bloemenvaas (Soliflore) in koper, messing en kristal, ca. 1905 (glas, metaal) (cp, cat.)
12. Pieter De Bruyne, Aandenken aan een Farao, kastje, gelakt hout, 1974 (meubel) (cp)
13. Emiel Veranneman, Citroengele commode, gelakt hout, 1979 (meubel) (cat., cp)

D. Conservation challenges

14. Jean-Joseph Chapuis, Armstoel van beschilderd hout, ca. 1805-1810 (meubel) (cat. & cp)
15. Constant Montald, Glasramen van beschilderd glas voor een woning aan de Leopold II-laan in Gent, 1889 (glas) (cat.)
16. Albert Van huffel, Stoel, hout & textiele bekleding, 1919 (meubel) (cp)
17. Gaston Woedstad, tapijt *Les guirlandes*, voor Gentse tapijtenweverij Woedstad, wol, 1925 (textiel) (cat.)
18. Alfred Hendrickx & Willy Meysmans, Buffetkast, Belform-Van Fleteren, hout & keramiek, Expo 58, 1958 (meubel, keramiek) (cp)

E. Responsible objects

19. Gaston Eysselinck, Rollende dienstdaafel, metaalbuis & hout, 1931 (meubel) (cp)
20. Meurop, Stapelkruk, metaalbuis & plastic, ca. 1965 (meubel) (cp)
21. Chevalier-Masson (Eric Chevalier & Anne Masson), Ball Chair, 2004 (meubel, textiel) (cp)
22. Unfold, Artefacts of a new history, keramiek, 3D-printing, 2016 (objet d'art) (cp)

OPDRACHTEN

Naast het volgen van het volledige programma (aanwezigheid vereist), wordt van de student permanente werkzaamheid verwacht, zowel individueel als in groep.

Voorafgaand aan het werkcollege in week 3 (cf. programma) is er een omvangrijke **LEESOPDRACHT**. Tijdens het werkcollege wordt vertrokken van uw voorafgaande lectuur van de opgegeven teksten/ de reader. Begin hier tijdig aan, want het betreft een substantieel leesvolume, dat evenwel een goed kader wil bieden voor het vervolg van het seminarie.

De belangrijkste opdracht is evenwel de uitwerking van het **PROJECT** oftewel de **ONDERZOEKSOPDRACHT** en de communicatie daarvan in diverse formats. Wat en hoe communiceren en indienen?

a) De **MONDELINGE PRESENTATIE** in groep tijdens **2 microteaching-colleges**:

- Microteaching 1 (max. 15 min./groep + feedback): eerste resultaten van het onderzoek naar de gekozen objecten en bijhorend thema + eerste voorstellen voor concept en invulling presentatie
- Microteaching 2 (max. 20 min./groep + feedback): eindpresentatie van het inhoudelijk & vormelijk conceptvoorstel voor presentatie + wetenschappelijke bevindingen over de objecten.

Ieder groepslid neemt telkens even het woord. Laad telkens uw PowerPoint op in de Dropbox op Minerva, telkens ten laatste de avond voordien vóór 21u. Gelieve de timing te respecteren zodat iedereen aan bod kan komen en feedback kan krijgen.

b) De **SCHRIFTELIJKE NEERSLAG** van het onderzoeksproject: per groep/thema wordt alle materiaal als volgt gebundeld:

- titelpagina met het thema van uw groep, de namen van de betrokken studenten, het nieuwe UGent-logo, 'Project i.h.k.v. het vak Onderzoekseminarie Interieur- en Ontwerpgeschiedenis', naam docent, academiejaar 2017-18
- de visuals: een of enkele visuele impressies m.b.t. de presentatie van de objecten (schets, plattegrond, *rendering*,...), met een korte schriftelijke toelichting of motivatie bij bv. de keuze voor kleuren, materialen, vitrines, sokkelhoogte, belettering, belichting, plaatsing van de stukken,..., alsook gekozen medium voor duiding, en evt. titel en zaaltekst (max. 3 pgs.) (groepswerk)
- per object/ student de 3 teksten na mekaar (gebruik het sjabloon), met telkens duidelijke opgave van de juiste auteursnaam bij iedere tekst

De bundel wordt eenvormig gemaakt en finaal per groep als **1 dossier** ingediend, zowel op papier (ingebonden bundel met kleurafbeeldingen in tweevoud: 1 ex. voor docent, 1 ex. voor DmG) als digitaal (1 pdf-bestand dat alles bundelt in de juiste volgorde. Bestandsnaam = Thema + 2018, bv. MakingMatters_2018). **Deadline** voor indiening is **di. 29 mei 2018**, vóór 17u in de Dropbox op Minerva en op het secretariaat Kunstwetenschappen (aftekening door 1 groepslid volstaat) tussen 8u30-12u en 13u30-16u30.

CONTACTGEGEVENS

- Titularis: Marjan.Sterckx@ugent.be, Vakgroep Kunst-, Muziek- & Theaterwetenschappen, kantoor 120.032 in het Technicum, Blok 4, 2de verd.
- Assistent: ruth.hommelen@ugent.be (voor vragen van meer praktische of algemeen methodologische aard; of voor afspraken voor extra feedback)

SELECTIEVE BIBLIOGRAFIE

DESIGN & TOEGEPASTE KUNSTEN

- *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis* (beschikbaar in de Faculteitsbib.)
- *Journal of design history*, Published by Oxford University Press. Print available from 2001-2015 (current); Electronically available from 1988 - 2015
- Glenn Adamson, Giorgio Riello en Sarah Teasley, *Global design history*, New York: Routledge, 2011.
- Werner Adriaenssens en Raf Steel, *De Wolfers dynastie: van Art Nouveau tot Art Deco*, Antwerpen: Pandora, 2006.
- Werner Adriaenssens, 'Wenen-Brussel: realiteit of mythe? De invloed van de Wiener Werkstätte op de Belgische interieurkunsten', in: Ko Goubert en Wim Nys (eds.), *Wiener Werkstätte Zilver en Belgisch Zilverdesign*, Antwerpen-Deurne: Zilvermuseum Sterckshof, 2010, pp. 21-45
- Sandra Alfordy en Janice Helland, *Craft, Space and Interior Design, 1855-2005*, Aldershot, Burlington: Ashgate, 2008.
- Martin Battersby, *The Decorative Twenties*, New York, 1969.
- *Belgium's Best Design* (Antwerpen: Laconti, 2013)
- François Blanchetière en William Saadé, *Rodin - Les Arts décoratifs*: Parijs, Alternatives, 2009.
- Zsuzsanna Böröcz, 'Konstantin Grcic. Panorama', *De Witte Raaf*, maart-april 174 (2015), pp. 21-23.
- Jason T. Busch en Catherine L. Futter (eds.), *Inventing the Modern World: Decorative Arts at the World's Fairs, 1851-1939*, New York: Skira Rizzoli, 2012.
- Anthea Callen, *Angel in the studio: women in the Arts and Crafts Movement, 1870-1914*, Londen: Astragal Books, 1979.
- Lise Coirier, *Design in Belgium 1945-2000*, , 2004.
- Hazel Conway, *Design History: A Students' Handbook*, Taylor & Francis, 1987/ 2006.
- Dennis P. Doordan, *Design History: An Anthology*, MIT Press, 1995.
- T.M. Eliëns, *Kunst, nijverheid, kunstnijverheid. Nederlandse nijverheidstentoonstellingen in de negentiende eeuw*, Zutphen, 1990.[BIB.N.062328]
- Bridget Elliot and Janice Helland (eds.), *Women artists and the decorative arts 1880-1935: the gender of ornament*, Aldershot, 2002.
- Kjetil Fallan, *Design history : understanding theory and method*, Oxford: Berg, 2010.
- Liz Farrelly en Joanna Weddell (eds.), *Design Objects and the Museum*, Bloomsbury Academic, 2016.
- Charlotte Fiell en Peter Fiell, *The Story of Design*, Carlton, 2013.
- *Forms From Flanders: from Henry Van de Velde to Maarten Van Severen 1900-2000*, , 2001.
- Floré Fredie, 'Een goede vormgeving voor een betere natie', in: Huygens F. en Simon Thomas M. (eds.), *Design Derby Nederland-België 1815-2015*, Rotterdam: Museum Boijmans Van Beuningen, 2015, pp. 148-159.
- Fredie Floré, 'Vrouwen in de vormgeving in Nederland 1880-1940', *Journal of Design History*, 20(2007) 4, pp. 353-355.
- Philippe Garner, 'Belgium', In: Philippe Garner, ed, *Encyclopedia of decorative arts 1890-1940*, Oxford: Phaidon, 1978, p. 232-239.
- J. Gimeno Martinez en Fredie Floré, (eds.), *Design and craft: a history of convergences and divergences*, Brussel: Koninklijke Vlaamse academie van België voor wetenschappen en kunsten, 2010.
- Paul Greenhalgh et al., *Art nouveau, la Révolution décorative*, Parijs, 2013.
- Marjan Groot, 'Crossing the borderlines and moving the boundaries. 'High' arts and crafts, cross-culturalism, folk art and gender', *Journal of Design History*, 19: 2, 2006, pp. 121-136.
- Kyriaki HadjiAFXendi en Patricia Zakreski, *Crafting the Woman Professional in the Long Nineteenth Century: Artistry and Industry in Britain*, 2013.
- Malcolm Haslam, *Marks and Monograms. The Decorative Arts. 1880-1960*, Londen, 1995.
- Janice Helland en Alena Buis (eds.), *Craft, Community and the Material Culture of Place and Politics, 19th-20th Century*, 2014.
- Frank Huyghens en Mienke Simon Thomas (eds.), *Design Derby België-Nederland 1815-2015* Rotterdam: Museum Boijmans Van Beuningen & Gent: Design museum, 2015.
- Vlad Ionescu, *Applied Arts, Implied Art: Craftsmanship and Technology in the Age of Art Industry/ Arts appliqués, art impliqué : Création artisanale et technologie à l'époque de l'industrie de l'art*, Gent: A&S Books, 2017.
- Jacobson D., *Chinoiserie*, Londen, 1993. [L70.]
- Claire Jones, *Sculptors and Design Reform in France, 1848 to 1895. Sculpture and the Decorative Arts*, 2014.
- *Label-Design.be. Design in Belgium after 2000*, , 2005.
- Stéphane Laurent, *Les arts appliqués en France. Genèse d'un enseignement*, Parijs, Edition du C.T.H.S., 1999.
- Claire Leblanc et al., *Art et Industrie. Les arts décoratifs en Belgique au XIXe siècle* (Akten van het colloquium 23-24.10.2003), Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 2003.
- Grace Lees-Maffei en Rebecca Houze, *The design history reader*, Oxford, Berg, 2010.
- Catherine McDermott, *Design: The Key Concepts*, Taylor & Francis, 2007.

- Lut Pil, 'The Story of De Stijl. From Mondrian to Van Doesburg', in: *The Low Countries. Arts and Society in Flanders and the Netherlands*, 20, 2012, pp. 306-308.
- Lut Pil, 'Maar is het kunst? Over de grensvervaging tussen design en kunst', in: Dirk Pauwels et al., *Dat is design*, publicatie naar aanleiding van het OOF-project 'Dat is design', e-book, 2012, pp. 879-892.
- Lut Pil, 'Form Follows Material', in: Lut Pil en Ignaas Verpoest (eds.), *Xtra Strong/Light – Composites*, Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2006, pp. 42-55.
- Lut Pil, 'Grensvervaging tussen kunst en design', in: *Kwintessens. Vlaams Tijdschrift voor vormgeving*, 4, 2003, pp. 14-19.
- Lut Pil, 'Designers en bedrijven: een strategisch tweespan', in: *Kwintessens. Vlaams Tijdschrift voor vormgeving*, 3, 2003, pp. 38-41.
- Daniela Nicolosa Prina, 'Design in Belgium before Art Nouveau: Art, Industry and the Reform of Artistic Education in the Second Half of the Nineteenth Century', *Journal of Design History*, 23: 4, (2010), pp. 329-350.
- David S. Raizman, *History of Modern Design*, Pearson Prentice Hall, 2011.
- P. Rothier, *Klassiekers van het moderne design*, Nevele, 1990. [L70]
- R my Saisselin, *Le Bourgeois et le bibelot*, Parijs, Albin Michel, 1990.
- Richard Sennett, *The Craftsman*, Penguin Books Limited, 2009. [vertaald als *De ambachtsman*]
- Serulus, Katarina & Javier Gimeno-Martinez (eds.), *Panorama. A history of Modern Design in Belgium*, Brussel (Adam & CFC Editions), 2017.
- Penny Sparke, *Consultant Design: The History and Practice of the Designer in Industry*, Pembroige Press, 1983.
- R. Str hle, *Faszination Art deco*, Munchen, 1993. [L70]
- Thornton, *Form and decoration. Innovation in the decorative arts 1470-1870*, Londen, 1998. [L70]
- Hilde Van Gelder, 'Vederlichte materialen, ijzersterke design', *Karakter: tijdschrift van wetenschap*, 1(3), 2003, pp. 3-6.
- Ellen van Impe en Eva Van Regenmortel, red., *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945* (Antwerpen: CVAa, 2016).
- Ann Verdonck, 'Schijn of werkelijkheid? Steenimitaties en sierpleisters', in: A. Verdonck, L. Dekeyseren B.H. Gewest (eds.), *Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, 2010.
- Ann Verdonck, 'Cimorn  cement render with opalescent glass granules: a decorative façade finish developed by innovative craftsmanship in the interwar period', in: Liesbeth Dekeyser, Ann Verdonck en Hilde De Clercq, *Journal of Architectural Conservation*, 01 July 2013, Vol.19 (2), pp. 86-102.
- Ann Verdonck, 'Belgian craftsmanship in the interwar period: formulas and application techniques of decorative cement-based wall finishes', in: Liesbeth Dekeyser, Ann Verdonck en Hilde De Clercq, *International Journal of Architectural Heritage*, 11 March 2015.
- J. Woodham, *Twentieth-century design*, Oxford, 1997. [L70]

INTERIEUR EN MEUBEL (met dank aan em. prof. dr. Anna Bergmans – wordt nog aangevuld)

- Joanna Banham, *Encyclopedia of Interior Design*, Taylor & Francis, 2015.
- Dominique Bauer, 'The Imagery of Interior Spaces and the Hazards of Subjectivity', in: Dominique Bauer en Michael Kelly, *The Imagery of Interior Spaces*, New York: Punctum Books, 2016.
- Dominique Bauer, 'Le présent et l'absence dans l'imaginaire des espaces intérieurs. Avec une attention particulière pour La locanda Almayer dans Oceano mare d'Alessandro Baricco', in: Guy Van Kerckhoven en Robert Alexander (eds.), *Actes du Colloque Chora*, Leuven: Peeters, 2016.
- Corky Binggeli, *Interior Design: A Survey*, Wiley, 2007.
- Robbie G. Blakemore, *History of Interior Design and Furniture: From Ancient Egypt to Nineteenth-Century Europe*, Wiley, 1997.
- Sofie De Caigny, *Bouwen aan een nieuwe thuis: wooncultuur in Vlaanderen tijdens het interbellum*, Leuven: Universitaire pers Leuven: 2010.
- Frans Defour, *Belgische Meubelkunst in de XXe eeuw*, , 1979,
- Els De Vos, Inge Somers en Bart Eeckhout, 'Three Profiles of Interior Professionals in Postwar Belgium', *Journal of Interior Design*, 40, no. 2 (2015), pp. 37-57.
- Els De Vos, 'Balancing between trade and education. The Interieur Biennale', in: Priscila L. Farias en Paul Atkinson (eds.), *Design Frontiers. Territories, Concepts, Technologies*, Mexico: Editorial Designio, 2014.
- Els De Vos, 'Living with High-Rise Modernity. The Modernist Kiel Housing Estate of Renaat Braem, a Catalyst to a Socialist Modern Way of Life?', in: *Homecultures*, 7 (2010) 2, pp. 134-158.
- Els De Vos, *Hoe zouden we graag wonen? Woonvertogen in Vlaanderen tijdens de jaren zestig en zeventig*, Leuven: University Press Leuven, 2012.
- Rika Devos en Fredie Flore, "Modern met De Coene," Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene: 80 jaar Ambacht en Industrie: Meubelen, Interieurs, Architectuur (Kortrijk: Groeninghe, 2006),
- Rika Devos en Fredie Floré, ' Modern wood: De Coene at Expo 58', *Construction History. Journal of the Construction History Society* (24) 2009, pp. 103-120.
- Willemijn C. Fock (ed.), *Het Nederlandse Interieur in Beeld 1600-1900*, Zwolle, 2001.

- Fredie Floré, *Lessen in goed wonen. Woonvoorlichting in België 1945-1958*, Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2010.
- Fredie Floré en C. McAtee (ed.), *The Politics of Furniture. Identity, Diplomacy and Persuasion in Post-War Interiors*, Routledge, 2017.
- Fredie Floré, 'Furniture firm Van Den Berghe-Pauvers : fully-fledged partner in the postwar promotion of modern design in Belgium', *Interiors: Design, Architecture and Culture*, 4 (2013) 2, pp. 149-173.
- Fredie Floré, 'Changing Ideals: re-thinking the house: op zoek naar het ideale huis', *De Witte Raaf*, 23 (2009) 137, pp. 15-16.
- Fredie Floré, 'Een moderne woning voor een gelukkig gezin: de woonvoorlichting van de arbeidersbewegingen in België (1949-1957)', *Gentse Bijdragen tot de Interieurgeschiedenis*, 34, 2005, pp. 153-174.
- Fredie Floré, 'The representation of modern domesticity in the Belgian section of the Brussels world's fair of 1958', *Journal of Design History*, 16 (2003) 4, pp. 319-340.
- E. De Kooning, R. De Meye en Fredie Floré (eds.), *Van moderne makelij 1952-1977: de Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene in Antwerpen*, Antwerpen: Erfgoedcel, 2002.
- Fredie Floré en Rika Devos, 'Modern met De Coene. De productie na 1952', in: F. Herman en R. Mayeur (eds.), *Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene*, Kortrijk: Groeninghe, 2006, pp. 183-207.
- Fredie Floré, 'Goed wonen in de jaren vijftig: de woonopvoeding van de Christelijke Arbeidersbeweging en de Belgische Boerinnenbond', in: K. Van Herck en T. Avermaete (eds.), *Wonen in Welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen 1948-1973*, Uitgeverij O10 en Vaj/CVAA, 2006, pp. 111-127.
- Fredie Floré, 'Domesticity on display. Modelling the modern home in post-war Belgium, 1945-50', in: P. Sparke, B. Martin en T. Keeble (eds.), *The Modern Period Room. The construction of the exhibited interior 1870 to 1950*, Routledge, 2006, pp. 112-128.
- Emil De Kooning, Fredie Floré en Iwan Strauven, (eds.), *Hedendaags design: Alfred Hendrickx en het fifties-meubel in België*, Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, 2000.
- Buie Harwood, Bridget May en Curt Sherman, *Architecture and Interior Design: An Integrated History to the Present*, Pearson Prentice Hall, 2012.
- Frank Huyghens en Mienke Simon Thomas, (eds.), *Design Derby België-Nederland 1815-2015* Rotterdam: Museum Boijmans Van Beuningen, 2015.
- Jeannie Ireland, *History of Interior Design*, Bloomsbury Academic, 2008.
- John Pile en Judith Gura, *A History of Interior Design*, Laurence King, 2013.
- Mario Praz, *An Illustrated History of Interior Decoration: From Pompei to Art Nouveau*, Londen, 1983.
- *Achter gesloten deuren. Bronnen voor interieurhistorisch onderzoek 1800-1950. Jaarboek van het Cuypersgenootschap*, Rotterdam, 2000. [L70]
- Philippe Aries en Georges Duby (dir.), *Histoire de la vie privée. Tome 4, De la Révolution à la Grande Guerre*, Parijs: Editions du seuil, 1987.
- Eugène Atget, *Intérieurs Parisiens, Photographies*, Parijs : Musée Carnavalet, 1982. [catalogue de l'exposition: Eugène Atget 1857-1927, Intérieurs Parisiens, Photographies Paris, Musée Carnavalet, 19/10/1982 – 21/11/1982].
- Roland Baetens en Bruno Blondé (eds.), *Nouvelles approches concernant la culture de l'habitat. Colloque international, Université d'Anvers 24-25.10.1989*, Turnhout : Brepols, 1991. [L70]
- Patricia Bayer, *Art deco interiors. Decoration and design classics of the 1920s and 1930s*, Londen: Thames and Hudson, 1997. [L70]
- G. Beard, *The National Trust book of the English house interior*, Harmondsworth, 1990.
- G. Benker, *Bürgerliches Wohnen. Städtische Wohnkultur in Mitteleuropa von der Gotik bis zum Jugendstil*, Munchen, 1984.
- Ellinoor Bergvelt, Frans Van Burkom en Karin Gaillard (red.), *Van neorenaissance tot postmodernisme: 125 jaar Nederlandse interieurs 1870-1995*, Rotterdam: Uitgeverij O10, 1996. [L70]
- R. Blakemore, *History of interior design and furniture from ancient Egypt to 19th-century Europe*, New York, 1997. [L70]
- Stephen Calloway, *Twentieth century decoration. The domestic interior from 1900 to the present day*, Londen: Weidenfeld & Nicolson, 1988.
- N. De Reynies, *Le mobilier domestique: vocabulaire typologique*, 2 dln., Parijs, 1992. [L70] (Een standaardwerk voor de terminologie van het meubilair)
- S. De Vidovich, *Styles d'intérieur. Les arts décoratifs de la renaissance à nos jours*, Parijs, 1997. [L70]
- P. Debrabandere, *Franse-stijlinterieurs in Kortrijk (Verhandelingen uitgegeven door de Leiegouw, 11)*, Kortrijk, 1990. [L70]
- J. De Jong et al. (red.), *Wooncultuur in de Nederlanden 1500-1800 (Nederlands kunsthistorisch jaarboek, 51)*, Zwolle, 2001. [L70]
- *Deuren en poorten. Zeven eeuwen techniek en esthetiek*, Gent, 1995. [L70]
- Jason Edwards en Imogen Hart (eds.), *Rethinking the interior, c. 1867-1896. Aestheticism and Arts and Crafts*, 2010.
- M. Eleb-Vidal, *Architecture de la vie privée: Maisons et mentalités XVIIe-XIXe siècles*, Brussel, 1989. [L70]
- M. Eleb en A. Debarre, *L'invention de l'habitation moderne. Paris 1880-1914*, Parijs, 1995. [L70]
- C.W. Fock (red.), *Het Nederlandse interieur in beeld 1600-1900*, Zwolle, 2001. [L70]
- P. Fuhring, R. Eggink, *Binnenhuis-architectuur in Nederland 1900-1981. Een geschiedenis van interieurarchitectuur*, 's Gravenhage, 1981.

- *Gentse Bijdragen tot de Interieugeschiedenis* [L70]
- C. Gere, *L'époque et son style: la décoration intérieure au XIXe siècle*, Parijs, 1989. [L70]
- F. Grijzenhout en C. Van Tuyl Van Serooskerken, *Edele eenvoud: Neo-classicisme in Nederland 1765-1800*, Zwolle, 1989. [L70]
- J. Guillaume, *Architecture et vie sociale. L'organisation intérieure des grandes demeures à la fin du moyen âge et à la renaissance*, Parijs, 1994.
- V. Heymans, *Les dimensions de l'ordinaire. La maison particulière entre mitoyens à Bruxelles, fin XIXème - début XXème siècle*, Parijs, 1998. [L70]
- J. Huisman, I. Cieraad, K. Gaillard, R. Van Engelsdorp Gastelaars, *Honderd jaar wonen in Nederland. 1900-2000*, Rotterdam, 2000. [L70]
- S. Hinz, *Innenraum und Möbel von der Antike bis zur Gegenwart*, Berlijn, 1976.
- Vlad Ionescu, 'Architectural Symbolism: Body and Space in Heinrich Wölfflin and Wilhelm Worringer', *Architectural Histories*, 4(1): 10, 2016, pp. 1-9.
- Vlad Ionescu, 'Stemming en herbestemming. Ruïne met melancholische historicus', *A+ Architectuur in België*, no. 259, april / mei 2016, pp. 43-44.
- H. Janse, *Trap en trede. Houten trappen in Nederland. Een bouwhistorische beschouwing*, Zeist-Den Haag, 1995. [L70]
- P.M.M. Klep et al. (eds.), *Wonen in het verleden 17e-20e eeuw. Economie, politiek, volkshuisvesting, cultuur en bibliografie*, Amsterdam, 1987.
- B. Laan, J. Bierenbroodspot, J. Smit, E. Smit (red.), *Het Nederlandse interieur 1800-2000 (Jaarboek De Sluitsteen, 2000)*, Rotterdam, 2000. [L70]
- J. Loughman, J. Michael Montias, *Public and Private Spaces. Works of Art in Seventeenth-Century Dutch Houses*, Zwolle, 2000. [L70]
- T.H. Lunsingh Scheurleer, *Van haardvuur tot beeldscherm. Vijf eeuwen interieur- en meubelkunst in Nederland*, Leiden, 1961.
- F. Magnani, *Meubles et intérieurs rustiques. Anciens et modernes*, Parijs, 1966. [L70]
- I. Montijn, *Huis en haard*, Amsterdam, 2001. [L70]
- *M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie* (tijdschrift met veel aandacht voor het interieur; verschijnt tweemaandelijks sedert 1982). [L70]
- M. Page, *Historic houses restored and preserved*, New York, 1979. [L70]
- S. Parissien, *Adam style*, Londen, 1996. [L70]
- S. Parissien, *Interiors. The home since 1700*, Londen, 2009.[in bestelling]
- M. Praz, *An illustrated history of interior decoration: from Pompei to art nouveau*, Londen, 1983. [L70]
- M. Praz, *Huis van het leven*, Amsterdam, 1992. [L70]
- *Een remarquabel ambelissement. Gentse wooncultuur in Mozarts tijd*, Gent, 1991. [L70]
- *Rijke vorm en bonte kleur in 't Antwerps burgerinterieur omstreeks 1585*, Antwerpen, 1985. [L70]
- H. Rottier, *Onderdak: 5000 Jaar wonen in de Lage Landen*, Leuven, 1988. [L70]
- S. Roux, *La maison dans l'histoire (L'Aventure humaine)*, Parijs, 1976. [L70]
- Yves Schoonjans, 'Au bonheur des dames. Vrouw, smaak en het burgerlijk interieur in de 19de eeuw', *De zij-kant van de architectuur Tijdschrift voor Vrouwenstudies*, 18, 2 1997, pp. 136-152.
- S. Schulze, *Innenleben. Die Kunst des Interieurs. Vermeer bis Kabakov*, Frankfurt, 1998.
- K. Scott, *The Rococo interior: decoration and social spaces in early eighteenth-century Paris*, New Haven, 1995. [L70]
- S. Sitwell, *Great houses of Europe*, Londen, 1961. [L70]
- K. Sluyterman, *Huisraad en binnenhuis in Nederland in vroegere eeuwen*, 's Gravenhage, 1979 (anastatische herdruk 's Gravenhage, 1947). [L70]
- P. Thornton, *Authentic decor. The domestic interior 1620-1920*, Londen, 1984, 1993.[L70]
- P. Thornton, *Seventeenth-century interior decoration in England, France and Holland*, New Haven, 1990. [L70]
- *Thuis in de late middeleeuwen. Het Nederlands burgerinterieur 1400-1535*(tent.cat.), Zwolle, 1980.
- F. Van Burkom, et al. (red.), *Leven in toen. Vier eeuwen Nederlands interieur in beeld*, Zwolle, 2001. [L70]
- Van Voorst Tot Voorst J. M. W., *Tussen Biedermeier en Berlage. Meubel en interieur in Nederland 1835-1895*, Amsterdam, 1992. [L70]
- *Vensters. Zeven eeuwen techniek en esthetiek*, Gent, 1993. [L70]
- Wilkie A., *Biedermeier*, New York, 1992. [L70]
- *Wonen in Arcadië. Het interieur van Nederlandse kastelen en buitenplaatsen* (tent. cat.), 's Hertogenbosch, 1998. [L70]
- *De woonstede door de eeuwen heen* (tijdschrift met veel aandacht voor het interieur; verschijnt sedert 1969). [L70]
- Weyns J., *Volkshuisraad in Vlaanderen*, Beerzel, 1999. [L70]

Behangsel papier

- H. Appuhn en C. v. Heusinger, *Riesenholschnitte und Papiertapeten der Renaissance*, Unterschneidheim, 1976.
- *Achter het behang. Vierhonderd jaar wanddecoratie in het Nederlandse binnenhuis*, Amsterdam-De Bilt, 1991. [L70]
- E.A. Entwisle, *The book of wallpaper: a history and an appreciation*, Londen, 1954. [L70]

- R. Harmanni, *Papieren behang: een rijke geschiedenis*, Utrecht, 2009 [L70]
- L. Hoskins (ed.), *The papered wall. The history, patterns and techniques of wallpaper*, Londen, 1994. [L70]
- B. Jacque, *Les papiers peints en arabesques de la fin du XVIIIe siècle*, Parijs, 1995.
- O. Nouvel, *Papiers peints français 1800-1850*, Fribourg, 1981. [L70]
- H. Olligs (ed.), *Tapeten. Ihre Geschichte bis zur Gegenwart*, 3 dln., Braunschweig, 1969-1970.
- C.C. Oman en J. Hamilton, *Wallpapers. A history and illustrated catalogue of the collection of the Victoria and Albert Museum*, Londen, 1982.
- N. Poulain, *Belgisch behangspapier uit het interbellum*, Gent, 1996. [L70]
- *Stemmen uit het behang. Vier eeuwen geschiedenis van het behang*, Brussel, 1997. [L70]
- F. Teynac, P. Nolot en J.-D. Vivien, *Le monde du papier peint*, Parijs, 1981.
- S. Thümmeler, *Die Geschichte der Tapete. Raumkunst aus Papier*, Kassel, 1998. [L70]
- S. Thümmeler, *Tapetenkunst. Französische Raumgestaltung und Innendekoration von 1730-1960*, Wolfratshausen, 2000. [L70]
- *Tussen plafond en plint. Cultuurgeschiedenis van het behang*, bijzonder nummer van *Volkscultuur*, jg. 9, nr. 1, 1992, met volgende bijdragen: pp. 5-17: M. Knuyt, *Papier op de muur. Een inleidende verkenning*, pp. 39-53: P. Maclot, *Plafonds versieren met fraaie papieren. Een renaissancestisch behanggebruik*, pp. 54-84: M. Groot, *'In behangspapieren'. Het populariseren van behang*, pp. 85-100: J. P. P. Heesters, *Behangtrends na 1945. Van zakelijkheid naar romantiek*, pp. 101-104: M. Knuyt, *Bibliografie geschiedenis van het behang*.

Kleur

- I.C. Bristow, *Architectural colour in British interiors 1615-1840*, New Haven-Londen, 1996. [L70]
- I.C. Bristow, *Interior house-painting colours and technology 1615-1840*, New Haven-Londen, 1996.
- J. De Heer (ed.), *Kleur en architectuur*, Rotterdam, 1986.
- J. Berghuis, 'De Quintessentiële Academie. Hout- en marmerimitaties', in: *Schilder en Verfkunst*, 's Gravenhage, 1992, pp. 93-176. [L70]
- *Een kleurrijk verleden. Kleur, versieringen en materiaal-imitaties in historische binnenruimtes (Themadag Centraal Laboratorium voor Onderzoek van Voorwerpen van Kunst en Wetenschap, 25, 1996)*, Amsterdam, 1996. [L70]
- *Kleurtoepassingen in het interieur*, bijzonder nummer van *Jong Holland*, jg. 11, 2, 1995.
- L. Simis, *Grondig onderwijs in de schilder- en verw-kunst*, bewerkt en aangevuld door H. Janse, in *Schilder- en verfkunst*, Zeist- 's Gravenhage, 1992, pp. 11-90. [L70]
- *Von Farbe und Farben. Albert Knoepfli zum 70. Geburtstag (Veröffentlichungen des Instituts für Denkmalpflege an der Eidgenössischen Technischen Hochschule Zürich, 4)*, Zürich, 1980.

Terminologie

- S. Calloway, *The elements of style: an encyclopedia of domestic architectural details*, Londen, 1991. [L70]
- S. Chadenet, *Tous les styles. Du Louis XIII à l'art déco*, Parijs, 1981. [L70]
- N. De Reynies, *Principes d'analyse scientifique. Le mobilier domestique. Vocabulaire typologique*, 2 dln., Parijs, 1992. [L70]
- E.J. Haslinghuis, Janse H., *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Leiden, 1997. [L70]; uitg. 2001 [L70]
- Koch W. Kotting G., *Termen en begrippen in de bouwkunst*, Amsterdam-Antwerpen, 1971. [L70]

Stijl

- J.-F. Barrielle J.-F., *Le style empire (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1982. [L70]
- E. Bayard, *Le style renaissance (L'art de Reconnaître Les Styles)*, Parijs, s.d. [L70]
- E. Bayard, *Le style Louis XIII (L'art de Reconnaître Les Styles)*, Parijs, s.d. [L70]
- E. Bayard, *Le style Louis XIV (L'art de Reconnaître Les Styles)*, Parijs, s.d. [L70]
- E. Bayard, *Le style empire (L'art de Reconnaître Les Styles)*, Parijs, s.d. [L70]
- E. Bayard, *Le style moderne (L'art de Reconnaître Les Styles)*, Parijs, s.d. [L70]
- Y. Christ, *L'art au 19e siècle. T. 1-2 (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1961-1962. [L70]
- H. Clouzet, *Le style Louis-Philippe-Napoléon III (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1939. [L70]
- E. Dacier, *Le style Louis XVI (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1939. [L70]
- P. Debrabandere, *Franse-stijlinterieurs in de 18de eeuw en het Empire in Kortrijk*, Kortrijk, 1990. [L70]
- R. Ducher, *Caractéristique des styles. 410 sujets de styles*, Parijs, 1963. [L70]
- P. Du Colombier, *Le style Henri IV-Louis XIII (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1941. [L70]
- P. Francastel, *Le style empire (du directoire à la restauration) (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1939. [L70]
- F. Gebelin, *Le style renaissance en France (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1942. [L70]
- A. Leveche, *Les styles anglais. Des origines à 1660 (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1947. [L70]
- A. Leveche, *Les styles anglais. De 1660 à 1830 (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1947. [L70]
- *La renaissance italienne (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1966.

- *La renaissance française (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1953. [L70]
- E. Rettelbusch, *Stilhandbuch: Ornamentik, Möbel, Innenausbau von den ältesten Zeiten bis zum Biedermeier*, Stuttgart, 1954. [L70]; uitg. 1974 [BIB.N053683]
- A. Speltz, *The styles of ornament (Dover Pictorial Archives)*, New York, 1959. [L70]
- *Le style Louis XIII (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1966. [L70]
- *Le style Louis XIV (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1962. [L70]
- *Le style Louis XV (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1966. [L70]
- *Le style Louis XVI (Grammaire des Styles)*, Parijs, 1968. [L70]
- P. Verlet, *Le style Louis XV (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1942. [L70]
- R.-A. Weigert, *Le style Louis XIV (Arts, Styles et Techniques)*, Parijs, 1941. [L70]

READER

1. Johan Valcke, 'Het onzichtbare zichtbaar maken', in: J. Valcke (ed.), *Hands on design* (Lannoo, 2016), 25-32.
2. Richard Sennett, *De ambachtsman*, Meulenhoff, 2016 (1ste ed. 2008), p. 27-36.
3. John Heskett, capita selecta uit *Industriële vormgeving*, 4de druk, Nijmegen, Sun, 2003, pp. 7-9 (Inl.), 11-27 (h.1).
4. Claire Leblanc, 'Sierkunsten in de 19de eeuw: tussen kunst en industrie', in *Art nouveau en design: sierkunst van 1830 tot Expo 1958*, Tielt: Lannoo, 2005, p. 10-23.
5. Jos Vandenbreeden, 'Schoonheid of het conflict tussen kunst, ambachtelijkheid en industrie', in *Art nouveau en design: sierkunst van 1830 tot Expo 1958*, Tielt: Lannoo, 2005, p. 62-81.
6. Denis Laurent, 'Tussen idealisme en pragmatisme, de overgang naar volwassenheid', in *Art nouveau en design: sierkunst van 1830 tot Expo 1958*, Tielt: Lannoo, 2005, p. 122-141.
7. Frank Huygens, 'Het ambacht voorbij, Artisanale vormgeving in België 1945-1990', in: J. Valcke (ed.), *Hands on design* (Lannoo, 2016), 59-67.
8. Annelies Thoelen, 'De nieuwe technologieën als werktuig: een pleidooi voor 21ste-eeuwse innovatie van materialen, processen en vormen in ambachtelijk design', in: J. Valcke (ed.), *Hands on design* (Lannoo, 2016), 45-48.
9. Karolien De Clippel, 'Label it. Trademarks in Fashion', in: *Label it. Trademarks in Fashion*, Hasselt, 2016, p. xx-xx.
10. Nancy Troy, 'Paul Poiret's minaret style: originality, reproduction and art in fashion': *Fashion Theory*, 6-2 (2002), pp. 117-114.
11. Véronique Pouillard, 'Design piracy in the fashion industries of Paris and New York in the interwar years', *Business History review* 85 (2011), pp. 319-344.